

7. TÜRKİTAY SONUÇ BİLDİRGESİ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği kapsamında, Çevre Faslı müzakerelere açılmıştır. Bu süreçte devlet, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Kuruluş Yıldönümü olan 2023 yılını kendisine '2023 Vizyonu' olarak hedef almıştır. Türkiye'nin '2023 Vizyonu'nda sürdürülebilir ekonomi kapsamında 'atık yönetimi ve geri dönüşüm' sektörleri de yer almaktadır. Bu temelden hareketle düzenlenmeye başlanan ve Türkiye'deki atık sektörünün önde gelen kurum ile kuruluşlarının 2010 yılından bu yana desteklediği TÜRKİTAY PANELİ'ne bugüne kadar 300'den fazla konuşmacı katkı sağladı. Panelerde, Çevre Faslı'nın alt başlıklardan birisi olan Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm'ün tüm yönleriyle ele alınıp, bu alanlarla ilgili çalışmalara rehberlik etmesi ve TÜRKİYE'nin sanayileşme temelli, etkin bir atık yönetimine ulaşmasına katkı sunmak amaçlanmaktadır. Panelin hedef kitlesi atık ve geri dönüşüm kapsamına giren tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte özellikle sanayi ağırlıklı üretim ve hizmet sunan sektörlerdir.

“Döngüsel Ekonomi Kapsamında Atık Yönetimine ve Geri Dönüşüme Genel Bakış” Ana Temasıyla 19-20 Ekim 2016 Tarihleri'nde Ankara'da gerçekleştirilen, 7. TÜRKİTAY Paneli sonuç bildirgesi.

1. Hammadde ve enerji sıkıntısı yaşayan Türkiye'nin etkin bir atık yönetimine ve geri dönüşüme geçmesi, ekonomiye önemli katkılar sağlayacaktır. Atık yönetimi ve geri dönüşüm ülkemiz için milli ve stratejik önemde kabul edilmelidir.
2. AB 2030 yılı hedeflerinde 600 Milyar Avro'yu döngüsel ekonomiyle, ekonomiye kazandırmayı hedeflemekte ve bu yönde stratejiler oluşturmaktadır. Türkiye de 2023 hedeflerine ulaşabilmek için döngüsel ekonomisini güçlendirmelidir. Döngüsel ekonominin sağlayacağı ekonomik değer masaya yatırılmalı ve bu yönde adımlar hızlı atılmalıdır.
3. Her atık çeşidine ve sektöre özel, reel veriler ortaya çıkarılmalıdır. Türkiye'nin atık veri tabanı halâ eksik ve yeterli değildir. Hızla büyüme hedefi olan Türkiye ekonomisine, atık yönetimi ve geri dönüşümdeki potansiyel ortaya çıkarılmalıdır. Atıklar ekonomide katma değere dönüştürülmeli, sanayiye kazandırılmalı ve bu alanda faaliyet gösteren firmalar sanayici olarak görülmelidir.
4. Türkiye'nin etkin bir atık yönetimine ve geri dönüşüme geçmesi için yasallar uygulanmalı. Çevre Kanunu günün ihtiyaçlarına ve hedeflere göre yeniden düzenlenmelidir.

5. Lisans alan firmaların ve atık üreten sanayicinin mutlaka sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir. Denetleme için; bağımsız, konu hakkında uzman çevre (müşavirleri) mühendisleri etkin olarak kullanılmalıdır. Böylece çevreye zarar verecek durumlar en baştan önlenebilir.
6. Çevre cezaları uygulanabilir olmalı ve yeniden düzenlenerek caydırıcı hale getirilmelidir. Uygulanamayan yüksek cezalar caydırıcı olmaktan uzaktır.
7. Sahipsiz tehlikeli atıklar önemli bir sorundur. Sanayici ve lisanslı firmalar sıkı denetlenmelidir.
8. Atıkların etkin yönetimi için geniş tabanlı yüksek bir **çevre kurulu** mutlaka oluşturulmalı ve bu kurulun yönlendirici ve koordine edici bir erke kavuşturulması sağlanmalıdır.
9. 2023 vizyonuna ulaşmak için çevre vizyonu sınırları belirgin hale gelmeli ve hayata geçirilmelidir. Atık sorunun tamamen çözülmesi için entegre atık yönetiminin belirlenmesi gerekmektedir. Teknoloji başta olmak üzere çeşitli değişikliklere uyum sağlayacak esneklikte hareket edilmelidir.
10. On numara yağ ve sahte akaryakıt ciddi can kayıplarına ve ekonomik zarara neden olan bir maddedir. Yılda 432 bin ton madeni yağ tüketilmektedir. Bunun yüzde 50'si atık madeni yağ olarak çıkmaktadır. PETDER raporuna göre geri dönüşümü sağlanan yağ miktarı 22 bin ton... Yağlarımızın yüzde 13.5'ini toplayabiliyoruz. Asıl sorun yağları kayıt içinde toplayamamak. AB'de ise yağların yüzde 50'si toplanmaktadır. Toplanan yağların yüzde 45'i geri kazanılmaktadır.
11. Ekonomi üzerinde değişiklik yaratmalıdır? Mal fiyatları artmakta, nüfus artmakta, kuraklık gibi doğal afetler yaşanmaktadır. Kaynaklar kıttır. Döngüsel ekonomiyle, hem ekonominin hem çevrenin devamlı kılınması sağlanabilir.
12. Döngüsel ekonomide doğal kaynakların kullanımı, çıkarılması ve ithalat sonucu hammadde kaynakları elde ediliyor. Üretim prosesine sokuluyor. Oluşan atıklar çevreyle uyumlu şekilde bertaraf ediliyor. AB'deki yeni trend atıkların yakılarak bertarafı değil, hammadde olarak geri dönüşümdür. 75 yaşındaki bir insanın 4 milyon Avro'ya yakın atık maliyeti var. AB'de artık "atık" denmiyor... İkincil kaynak deniyor... AB'de kritik hammaddeler stratejik olarak ele alınmaktadır. İnovasyon tamamen kritik hammaddeler üzerinedir. Türkiye dünyadaki gelişimi yakından takip etmeli ve bölgesinde lider konuma yükselmeyi hedeflemelidir.
13. OECD verilerine göre dünyada çıkan doğal kaynaklar yüzde 35 oranında artmış, yüzde 50'si de yenilenebilir olmayan kaynaklardır. Dünya ekonomik forumundaki verilere göre hammadde fiyatları son yıllarda çok artmıştır. Dünyan nüfusu artarken, sosyo ekonomik eşitsizlik de artmaktadır. Ülkemizde de benzer bir trend söz konusudur. Nüfusumuz yüzde 13 artarken son dönemde, gayrisafi milli hasıla ve atık

miktarı da artmaktadır. 2014'te ülke olarak 28 milyon ton atık ürettik. Döngüsel ekonomi bizim çevre konusunda iyi bildiğimiz kavramların bir zemine oturtulması anlamına geliyor. Sürdürülebilirlik, yeşil üretim, eko dizayn hepimizin sık kullandığı kavramlar. Bunların bir temele oturtulduğunu görüyoruz. AB, 2030'u baz alıp belediye atıklarının yüzde 65'inin dönüşümünü öngörüyor. Ayrı toplanan atıkların depolanmasının yasaklanacağı, depolamadan caydırıcı tedbirler alınacağı ve daha yeşil ürünlerin pazara sürülmesi gibi önlemler konusunda karar verilmiş durumda. Her ülkede fayda maliyet analizleri yapılmış durumda. Bunu yaparken de döngüsel ekonominin istihdama etkisi, sera gazına etkisi ve yeni teknolojileri teşvik etme etkisi baz alınarak bazı analizler yapılıyor. Türkiye'de döngüsel ekonomi mevzuatımızda yok. Atık üretim yönetmeliği ile 2015'te yeni ürün kavramı hayatımıza girdi. Atıkların alternatif hammadde olarak kullanımıyla yasal zemin oluşturuldu. Türkiye'de hızla bu çerçevede fayda maliyet analizlerini yapmalıdır.

14. Ülkeler, “Emisyon azaltmak zorunda mıyız?” sorusundan ‘Biz iklim değişikliğiyle nasıl başa çıkacağız’ noktasına geldi. Paris Anlaşması ile şunu gördük. Döngüsel ekonomi ne kadar atık bazlı olsa da temelinde başka felsefe yatıyor. Sanayi açısından döngüsel ekonomi üç noktada özetleniyor. Birincisi kaynak verimliliği. Sadece hammadde değil, enerji de var. Sıfır atığı hedefleyen ikinci nokta ise bunu getirecek bir atık yönetimini getiriyor. Sonuncusu ise inovasyon... Türkiye bu üç alt başlığı uygulayarak hem ekonomik hem de çevresel konuda alt başlıklar üretip bunu hayata geçirecek adımlar atmalıdır.

15. Çimento sektörü hem enerji hem de emisyon konusunda ön planda olan bir sektör. Üstelik atıklar burada yakılıyor. Üç fabrikadan biri kullandığı enerjiyi atıklardan elde ediyor. Emisyon konusundaki en çok sorun yaşadığımız çimento sektörü oluyor. Emisyonların azaltılmasına dönük çalışmalara hız verilmeli.

16. Türkiye'de 53 çimento tesisi var. 34'ünde atık yakma lisansı var. Parasal karşılığı da 600 milyon dolar ediyor. Bu anlamda Avrupa ölçeğinde ATY kullanımına bakınca, Avrupa çimento sanayi yüzde 37, İskandinav ülkeleri yüzde 95 seviyesinde. Dünya ortalaması yüzde 15, Türkiye ise yüzde 3.7... Sektörde yüzde 25'i yakalayan çimento fabrikaları var. Biraz daha desteklenirse çimento fabrikaları bu rakamı daha yukarılara çekebilir.

17. Türkiye'de atık yönetimine ve geri dönüşüme ilişkin ortak bir akıl ile mevzuatlar oluşturulmalıdır. Eğer uygulanamıyorsa da hızla değiştirilebilecek mekanizmanın alt yapısı kurgulanmalıdır. Atığı bir kaynak olarak görmeli ve stratejileri, yasaları buna göre oluşturmalıdır.

18. Türkiye'de finansman sorunu var. Atık yönetiminde depolama, uygulama eksik yapılıyor. Teşvik edici sistemler Türkiye'de tam oturmuş değil. Türkiye'de uygulamada sıkıntılar var.

19. TBMM Çevre Komisyonu daha sık toplanarak bu alandaki çalışmalara ağırlık vermelidir.

20. Ülkemizde 32 milyon ton belediye atığı oluşuyor. Yüzde 23'ü de değerlendirilebilir atık varken 4 milyon ton ambalaj atığı oluşuyor. Türkiye'de hala kayıtsız toplama yapan tesisler ve kayıtsız üretim yapan firmalar var. Ülkemizde 8 milyon ton ambalaj üretiliyor, 4 milyon tonu piyasaya sürülüyor. Lisans verdiğimiz toplama ayırma tesisinden atıkların 2-3 milyon tonu toplanabiliyor. Usulsüz belgelendirme konusundaki iddialar dikkate alınmalı ve bu konuda inceleme başlatılmalıdır.

21. Toplanamayan ambalaj atıklarının toplanıyormuş gibi gösterilmesi ciddi bir kayıptır.

22. Ara depolama ve toplama tesisi gibi organize sanayi içinde bunları ele alacak tesislerin kurulması gerekiyor. Bunların kurulmasıyla ilgili sıkıntılar var. İhtisas organize sanayi kurulabilir. Sahipsiz atık oluşmasına en büyük neden atığın kaynağına yakını tesis olmaması ve atık maliyetinin çok olmasıdır. Tehlikeli atıkta da ciddi bir teşvik mekanizmasına ihtiyaç var. Tehlikeli atığına uygun şekilde davranan işletmeye ödül mekanizmasının gelmesi lazım. Ancak sistemimiz tamamen cezaya dönük bir sistem.

23. Ülkenin her yerinde adı düzenli ama düzenle ilgisi olmayan depolama tesisleri var. Belediyeler yerel atıkları düzenli depolarda yanlış şekilde depoluyor. 4 bin kalorifik değerdeki çamur gömülmektedir. Her litre yakıtın yurt dışından alındığı ülkede böyle bir değeri gömmek için çalışmalara hız verilmelidir.

24. TÜİK verilerine göre de Türkiye'de 2006'dan beri ciddi denetim ve mevzuat çalışmaları yapıldı. Örneğin tehlikeli atık beyanında bulunan tesisler 39 bin 134'e ulaştı. AB uyum sürecinde de pek çok yasal çalışma yapıldı. Ancak yapılan çalışmalar 2023 hedefleri ve bu gün için yeterli değildir. Yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

Hammade ve enerji sıkıntısı yaşayan Türkiye'nin etkin bir atık yönetimine ve geri dönüşüme geçmesi ekonomiye önemli katkılar sağlayacaktır. Atık yönetimi ve geri dönüşüm ülkemiz için milli ve stratejik önemde kabul edilmelidir.

“Atık yönetimi iyi orkestrasyon gerektirir”